

PSIXOZ KASALLIKLARNING ZAMONAVIY DIAGNOSTIKASI VA PSIXOPROFILAKTIKASI SIFATIDA

Dursunov Sardor Axmat o'g'li

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi pedagogika va psixologiya kafedrasi assistenti

Begmurodova Laylo Shermurod qizi

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Tibbiy Profilaktika Fakulteti 108 a guruh talabasi

Annotatsiya: *Mazkur tezisdagi Psixik kasalliklar haqida tushuncha, Psixoz qanday kasallik, kelib chiqish sabablari, Bu kasallikni o'rgangan olimlar qolaversa, bu kasallikni diagnostikasi, davolash choralari va asoratlari.*

Kalit so'zlar: *Psixoz, intoksikatsiya, Oligofreniya, Epilepsiya, Travmatik psixoz, Tomirli psixoz.*

Psixik kasalliklar – bosh miya faoliyatining buzulishidan kelib chiqadigan kasalliklar: ruhiy faoliyatning funksional o'zgarishidan to uning butunlay buzulishigacha bo'lgan holatlar.

Psixik kasalliklarda bemor voqelikni to'g'ri idrok etolmaydi, shu jihatdan psixik kasalliklar ichki kasalliklardan farq qiladi. Psixik kasalliklarning sabablari xilma-xil, bular orasida irsiy omil asosiy o'rin tutadi. Masalan: Oligofreniya Psixopatiya, manikial–depressiv psixoz, epilepsiya va shizofreniyaning kelib chiqishida kishining nasl- nasabi muhim rol o'ynaydi. Psixik kasalliklarning paydo bo'lishi va avj olishiga infeksiya kasalliklar, bosh miyaning shikastlanishi, intoksikatsiya, ruhiy iztiroblar ham sabab bo'lishi mumkin.

Psixik kasalliklarning vujudga kelishida kasallikka sabab bo'ladigan omillardan tashqari, kishining o'ziga xos xususiyatlari, uning ilgari boshidan kechirgan kasalliklari (masalan, miya shikastlanishi, alkagoldan zaharlanish, ichki a'zolar kasalliklari, naslida ruhiy kasallik borligi va boshqalar ham ahamiyatga ega.

PSIXOZ atamasini birinchi marta 1841 –yilda Karl Fridrix Kanstatt tomonidan, so'ngra 1845 yilda Ernst von Feuchtersleben tomonidan kiritilgan. 1846 yilda Karl Fridrix Flemming jismoniy kelib chiqishi haqida shunday yozgan: "Ruhiiy kasallik yoki psixoz hissiy organ vositachiligida ruhda ildiz otadi. Ruhiiy kasalliklarning keyingi sababi tana a'zolarining kasalligidir." deb yozgan.

Lekin tarixiy rivojlanishda psixiatr Emil Kraepelning borib taqaladigan triadik tizim butun psixiatrik kasalliklar tasnifida ustunlik qildi. Triadik tizim psixozlarni organik (jismoniy jihatdan oqlanishi mumkin bo'lgan) va endogen (jismoniy jihatdan oqlanmaydigan) psixozlarga ajratadi.

Ikkala olimning fikri ikki xil bo'ldi ya'ni Flemming bu kasallik ruhda sodir bo'ladi degan fikrni Kraepelin jismoniy jihatdan kelib chiqadi degan fikrni aytishdi

PSIXOZ-ruhiy holatni haqiqiy va haqiqiy bo'lmagan narsalar o'rtasidagi chalkashliklarni o'z ichiga oladi. Psixoz insonning beshta hissiyotiga, xulq –atvoriga va

hissiyotlariga ta'sir qilishi mumkin. Psixoz davrida ong haqiqat bilan aloqani yo'qotadi. Biror kishi nafaqat o'zlari, balki atrofdagilar uchun ham chalkash va qo'rqinchi bo'lgan voqealarni boshdan kechirishi mumkin.

Dunyo ruhiy salomatlik saqlash instituti har 100 kishidan uchtasi o'z hayotida psixoz epizodini boshdan kechirishi haqida xabar beradi. Ba'zida haddan tashqari tajribalar bir necha kun davom etadigan, biroq boshqa hech qachon boshdan kechirilmaydigan psixozning qisqa muddatini keltirib chiqarishi mumkin. Boshqalar uchun psixoz ruhiy kasallikning o'ziga xos xususiyati bo'lishi mumkin; shizofreniya, shizoaffektiv buzilish, bipolyar buzilish (ilgari manik depressiya deb atalgan) va katta depressiya.

2008 yilda boshlangan shizofreniyaning dastlabki epizodidan keyin tiklanish (RAISE) muvofiqlashtirilgan ixtisoslashtirilgan davolash usullarini sinovdan o'tkazuvchi keng ko'lamli tadqiqot tashabbusi edi. RAISE odamlarga psixotik epizoddan xalos bo'lish va kelajakdagi epizodlar va uzoq muddatli nogironlik ehtimolini kamaytirishga yordam berishning eng yaxshi usullarini aniqlashga qaratilgan.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, Qo'shma Shtatlarda birinchi marta psixozni boshdan kechirgan odamlar odatda davolanishdan oldin bir yildan ko'proq vaqt davomida alomatlariga ega. Psixotik simptomlarning boshlanishi va davolanishning boshlanishi o'rtasidagi vaqtni qisqartirish muhim, chunki odamlar imkon qadar tezroq samarali davolanishni boshlasa, yaxshi natijalarga erishadilar.

Erta tashxis qo'yish va tegishli davolanish psixozdan xalos bo'lishga imkon beradi. Erta davolangan ba'zi odamlar hech qachon boshqa psixotik epizodga duch kelmaydilar. Boshqa odamlar uchun tiklanish, ba'zida psixotik alomatlar qaytsa ham, qoniqarli va samarali hayot kechirish qobiliyatini anglatadi.

Amerika Psixiatriya Assotsiatsiyasining shizofreniya bilan og'rigan bemorlarni davolash bo'yicha amaliy qo'llanmasiga ko'ra, hozirda muvofiqlashtirilgan ixtisoslashtirilgan yordam erda psixozni davolash uchun standart hisoblanadi

2019-yilda RAISE topilmalari va muvofiqlashtirilgan ixtisoslashtirilgan parvarish yondashuvlaridan foydalangan holda klinik dasturlarning o'sishiga asoslanib, NIMH Erta Psixozga aralashish tarmog'ini (EPINET) ishga tushirdi. Psixozni erda davolashni ta'minlaydigan ko'plab muvofiqlashtirilgan ixtisoslashtirilgan parvarish dasturlari va milliy ma'lumotlarni muvofiqlashtirish markazi bilan bog'liq bo'lgan mintaqaviy ilmiy markazlarni yaratish uchun EPINET mukofotlarini moliyalashtirdi. Tashabbus 17 shtatdagi sakkizta mintaqaviy markazgacha kengaytirildi, ular muvofiqlashtirilgan ixtisoslashtirilgan yordam ko'rsatadigan 100 dan ortiq klinikalar.

Psixoterapiya seanslari orqali bemorni nevrozdan xalos qilishi mumkin. Ba'zida kuchaygan tashvish va depressiv holatlarni bartaraf etish uchun bemorga quyidagi guruhlardan birining dori-darmonlari buyuriladi: trankvilizatorlar; antidepressantlar va antipsikotiklar

Asosiy terapiya bilan bir qatorda nevrolog bemorga vitaminlarni buyurishi mumkin. Nevrotik kasallik bilan kurashish uchun ko'p vaqt kerak bo'ladi. Kasallik bemorni abadiy

tark etishi uchun siz kasallikning rivojlanishiga sabab bo'lgan og'riqli holatlardan uzoqlashishingiz kerak. Bemor hech bo'lmaganda spirtli ichimliklar va tamakidan voz kechishi kerak, chunki dorilar va psixoterapevt bilan suhbatlar uning hissiy muvozanatini o'rnatishga yordam beradi.

Psixoz odatda odamning genetikasi va hayotiy tajribasining kombinatsiyasi natijasida yuzaga keladi. Stressli hodisalar, moddalar ni iste'mol qilish yoki hatto jismoniy holat (demensiya, Parkinson va boshqalar) ba'zi odamlarda psixozni keltirib chiqarishi mumkin.

Psixozning yana bir sababi giyohvand moddalar va spirtli ichimliklarni iste'mol qilishdan kelib chiqadi. Ushbu holat gallyutsinatsiyalar va aldanishlar kabi alomatlarini keltirib chiqaradi. Ko'pgina hollarda ushbu alomatlarining tajribasi qisqa muddatli bo'lib, faqat bir necha soat yoki kun davom etadi. Kamdan kam hollarda, preparatni og'ir va uzoq muddat iste'mol qilish, tanadan chiqib ketganidan ancha vaqt o'tgach, bir necha oy yoki yil davom etadigan psixozni keltirib chiqarilishi mumkin.

Bu kasallikda o'tkaziladigan diagnostika: bosh miya magnit-rezonans tomografiyasi, bosh miya rentgenografiyasi va elektroensefalografiyasi.

Davolash usulari: Antidepressantlar, Trankvilizatorlar, Tinchlantiruvchi vositalar, Psixoterapiya usuli va neyroleptiklar yordamida davolanadi.

Asoratlari: o'z vaqtida davolanmasa suitsidal holatlar bilan yakun topishi mumkin.

Profilaktikasi: Psixoterapevt bilan doimo ko'rikda bo'lish, psixika buzulishiga olib keluvchi kasalliklarni o'z vaqtida davolash, Uyqu rejimini boshqarish kerak bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda psixologik kasalliklarga uchrashdan saqlanish kerak ko'p asabiylashish, uyqu vaqtning kamro bo'lishiga yo'l qo'ymaslik, psixotrop moddalar qabul qilmaslik, alkogol, narkotik moddalarni qabul qilmaslik kerak. Har bir odam o'z sog'lig'iga be e'tibor bo'lmasligi kerak. Sog' tanda sog'lom aql..

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tibbiyot qomusiy lug'ati. Yolqin To'raqulov (bosh muharrir). Qomuslar bosh tahririyati, 1994 yil
2. Michael Zaudig [Therapielexikon Psychiatrie, Psychosomatik, Psychotherapie] Springer, 206-600 bet. ISBN 978-3-540-30986-4
3. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды. В 2 т.- М., 1980. Т 2.
4. Baxtiyarovna, S. D., Gavhar, G., & Jasmina, N. (2022). PEDAGOGIK FAOLIYATDA KREATIV YONDOSHUV. Scientific Impulse, 1(3), 385-388.
5. Abdusamatov, H. (2022). PSYCHOLOGICAL SCIENCES. CUTTING EDGE-SCIENCE.
6. Abdusamatov, H. (2022). SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF CHILDREN OF MIGRANT FAMILIES.
7. Абдусаматов, Х. (2022). ИСЛОМ ДИНИДА ОИЛАВИЙ МУНОСАБАТЛАР БУЗИЛИШНИНГ ПСИХОЛОГИК ТАЛҚИНИ. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIIY JURNALI, 327-329.

8. Нуралиева, Д., & Абдусаматов, Х. (2021). Ajralish arafasidagi oilalarga psixologik xizmat ko'rsatishning ijtimoiy psixologik xususiyatlari. *Общество и инновации*, 2(10/S), 493-498.
9. Abdusamatov, H. (2019). SOCIAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF EXTRAMARITAL RELATIONS. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 7(2).
10. Abdusamatov, H., & QURBANOVA, M. (2022). Some social and psychological advice for families who have been destroyed. In *Conference Zone* (pp. 22-24).
11. Dursunov, S. (2023). ОИЛАВИЙ ИНҚИРОЗЛАР ВА ПСИХОТЕРАПИЯ ЙЎНАЛИШНИНГ АСОСЛАРИ.
12. Dursunov, S. (2022). TRIKOFAGIYA TURLARIDA KUZATILADIGAN SHAXS XUSUSIYATALARI VA MOYILLIKLARINI ANIQLASH. *PEDAGOG*, 1(4), 63-65.
13. Нарметова, Ю. (2014). Депрессия-психосоматик касалликларнинг предиктори сифатида. *Scienceweb academic papers collection*.
14. Нарметова, Ю. К. (2023). ВИДЫ ПСИХОСОМАТИЧЕСКИХ РАССТРОЙСТВ И ИХ ХАРАКТЕРИСТИКА У ДЕТЕЙ. *Gospodarka i Innowacje.*, 33, 221-224.
15. Zarnigor, N. (2022). RAHBAR PSIXOLOGIYASI VA UNING MEHNATIGA QO'YILADIGAN TALABLAR. *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 2(24), 121-125.
16. Назарова, З. (2023). ПСИХОСОМАТИК КАСАЛЛИКЛАРДА ПСИХОКОРРЕКЦИЯ ВА ПСИХОПРОФИЛАКТИКА УСУЛЛАРИ. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(6), 268-272.
17. Olimjonova, Z. B. Q. (2022). МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ YOSHIDAGI BOLALAR EMOTSIONAL SOHASI PSIXOFIZIOLOGIYASINING ASOSIY XUSUSIYATLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(5), 311-315.